

ALKOTÓMŰHELY

KENYERES KOVÁCS MARTA

A NEVE SZÁMUNKRA FOGALOM

MILKÓ PATAKI CORA ÉLETE ÉS MUNKÁSSÁGA

Pataki Cora 1908. december 9-én született Zágrábban mint Pataki Károly vasúti főmérnök gyermeke. Zenei tehetségét édesapjától örökölte, aki, bár nem foglalkozott hivatásszerűen zenével, szabad idejében otthon szívesen énekelt, különösen olasz és spanyol dalokat. A kis Cora zenei tehetségére akkor figyeltek fel, amikor az édesapjától hallott dalokat emlékezetből elkezdte játszani a zongorán, kíséretet is rögtönözve hozzájuk. 1912-ben édesapját Szabadkára helyezték, s ekkor az egész család ide költözött. A kapcsolat a szülővárossal azonban nem szakadt meg véglegesen, erről tanúskodnak a két évtizeddel későbbi tanulmányok Zágrábban a neves Svetislav Stančić professzornál, valamint a Zágrábban tartott gyakori hangversenyek, ahol a zenekritikusok mindig szívesen hangsúlyozták, hogy a kiváló művész nő zágrábi születésű.

Szabadkán a kis, alig hatéves Cora a zárdában kezd zongorázni tanulni, Eugénia nővérnél, aki főként könnyű, tetszetős szalondarabok betanítására törekedett, nem fektetve súlyt a technikailag precíz játékra. Tanítási módszere is régimódi volt: három diák játszott egyidejűleg három pianinón. A komoly zongoratanulás 1917-ben kezdődött Pataki Cora számára — még ekkor is csak kilencéves volt —, amikor beíratták a városi zeneiskolába és tanára az iskola igazgatója, Lányi Ernő neves zeneszerző és zenepedagógus lett, aki töretlen lelkesedésével és fáradhatatlan, áldozatkész munkájával a zenei élet fejlesztése terén egész életére eszményképévé vált. Lányi hamar felismerte tanítványa rendkívüli képességeit és néhány évi tanulás után már sürgette, hogy minél előbb kezdje meg tanulmányait a budapesti zeneakadémián.

1922 őszén Pataki Cora beiratkozik a budapesti zeneakadémiára, ahol Liszt Ferenc tanítványának, Szendy Árpád kiváló zongoraművésznek és pedagógusnak, a művészeti tanszék vezetőjének a növendéke lesz. Szerencsétlenségére azonban Szendy még ezen az őszön meghal. Új, megfelelő tanár utáni hosszabb kutatás után, Pataki Cora beiratkozik a budapesti híres Fodor zeneiskolába. Itt Hanák Árpád neves zongorapedagógusnál folytatja tanulmányait, akinek érdeme, hogy játéka ebben az időben technikailag éretté válik. De ezekre az évekre esik egy másik zeneművészeti ág művelésének a kezdete is, ez pedig a kamarazene. Budapesten ekkor több szabadkai diák is tanul, mint például Révai Gabriella, aki szintén zongorista, azután Hauser Imre és Endre hegedűsök, akik a háború alatt a fasizmus áldozatai lettek, és Neufeld Andor, ugyancsak hegedűs, akiből később európai hírvő művész vált. Szabad idejükben mind-egyikük nagy lelkesedéssel játszott Pataki Corával kamaraműveket.

1927-ben Pataki Corát felveszik a zeneakadémiára, a pedagógiai tanszék vezetőjének, Senn Irénnek, Szendy tanítványának az osztályába, akinek neve az egész országban, sőt azon kívül is ismert jól bevált, modern módszerű zongoraiskolája révén. Hála Senn Irén sokoldalú és alapos pedagógiájának, Pataki Corának sikerült elmélyítenie tudását és kialakítania saját, egyéni játékstílusát. Sajnos, 1929-ben anyagi okok miatt meg kellett szakítania akadémiai tanulmányait. Édesapja nyugdíjba ment,

és így nem volt többé anyagi lehetőség a külföldön való tanulásra. Viszszatért Szabadkára, privát zongoratanítással kezdett foglalkozni és ezzel egyidejűleg megkezdte igen élénk és szerteágazó művészi tevékenységét is.

A fiatal, alig huszonegy éves művészno sikert sikerre halmoz. Önálló hangversenyeket ad, a Szabadkai és az Eszéki Filharmónia koncertjein szólistaként szerepel, a Belgrádi és a Zágrábi Rádióban játszik, ezenkívül kamaragyüttesek tagjaként és mint kísérő is fellép. Repertoárján a zeneirodalom legnagyobbjainak alkotásaitól kezdve a legmodernebb hazai és külföldi szerzők opusáig szerepelnek zongoraművek. A kritikák, amelyek gyakori fellépéseiről számot adnak, technikailag és tartalmilag érett zongorajátékát, valamint művészi egyéniségének sokrétűségét dicsérik. Lássunk néhányat ezekből a kritikákból:

SZENT SZÁVA EST A SZUBOTICAI JOGI FAKULTÁS HALLGATÓI- NAK RENDEZÉSÉBEN

„... a műsor clouja határozottan Kramer Imre, a szubotikai származású fiatal hegedűművész és Pataki Cora zongoraművészno közreműködése volt.

Pataki Cora régi ismerősünk, aki néhány hónappal ezelőtt önálló hangverseny keretében tett tanúságot gyors ütemű művészi fejlődéséről. Ezúttal Debussy *Arabesque*-jét, továbbá Dohnányi *Scherzóját* adta elő és újból beigazolta, hogy jogosak azok a várakozások, amelyeket Szubotica zenei körei fűznek a fiatal művésznohöz. Játékát a hangszer lehetőségeinek fölényes ismerete és sok művészi ökonómia definiálják. Mindkét tulajdonság ritka a kezdő művészeknél. Pataki Cora egyébként mint kísérő is szerepelt. Krámer Imre játékát festette alá diszkrétén és harmonikusan.” (Bácsmegyei Napló, 1930. január 29.)

PATAKI CORA ÉS RÉVAI GABRIELLA KÉTZONGORÁS HANGVER- SENYE

„... jólesett látni, hogy Pataki Cora és Révai Gabriella szubotikai zongoraművészno szombat esti kétzongorás koncertje iránt imponáló érdeklődés mutatkozott meg, s már itt le kell szögeznünk, nem érdemtelenül. Ez a két fiatal lány igazán megbecsülésre méltó művésze a zongorának. Külön önálló hangverseny keretében már hallhatta őket a közönség, de együttes fellépésük igazi zenei eseményt jelentett. Programjukat finoman állították össze... tisztán csillogott a művészno átfogó zene-kultúrája és precizitása, amellyel minden alkotás rejtett finomságát érvényre tudják juttatni és a közönséggel megértetni. A koncerttermet megtöltő publikum őszinte elragadtatással ünnepelte a két fiatal zongoraművésznot, akinek sikere értékes és megérdemelt volt.” (sz. e. Bácsmegyei Napló, 1931. április 1.)

1933 decemberében Pataki Cora Eszéken adott két hangversenyt, amelyekkel óriási sikert ért el. Ime a napló tudósítása ezekről a koncertekről:

PATAKI CORA NAGY SIKERE OSZIJEKON

„Óriási lelkesedéssel írnak az oszijekai lapok Pataki Cora, a már országos híró szubotikai zongoraművészno mindkét oszijekai hangversenyéről.

Először az oszijekai filharmóniai társaság 15-i hangversenyén lépett fel Pataki Cora. Lav Mirski, a komoly művészi múltú dirigens vezényelte a zenekari estet, amelyen Mozart *D-moll* és Chopin *E-moll zongoraversenyeket* játszotta Pataki Cora...

16-án önálló zongoraest keretében lépett másodízben Pataki Cora az oszijekai közönség elé. Műsorán Chopin-, Debussy-, Hirschler-, Krombholz- és Liszt-művek szerepeltek. Pataki Cora mindkét hangversenyén személyesen megjelent Hirschler Zsiga, aki erre az alkalomra utazott Oszi-

jekre. Maga Hirschler írt kritikát a fiatal művésznő hangversenyéről az oszijekri Hrvatski listben. A legmelegebb elismeréssel emlékezik meg Hirschler Pataki Cora kidolgozott technikájáról, muzikális, intelligens előadásáról, továbbá a zenei szöveg tiszta értelmezését hangsúlyozza Zagreb legnagyobb zenekritikusa.

Mint a szezon legnagyobb szenzációját tárgyalja Pataki Cora hangversenyeit nagy terjedelmű kritikájában az ugyancsak Oszijekon megjelenő Jugoslovenska zastava. A legnagyobb művészekhez méltó részletességgel különböző oldalról van megvilágítva ebben a kritikában Pataki Cora zenei egyénisége, nagyvonalú tehetsége és tudása." (Napló, 1933. december 22.)

[Hirschler Zsiga (1894—1942) ismert zeneszerző, pedagógus és kritikus volt Zágrábban. Zenekari és zongoraműveket, valamint szólódalokat írt. Kedvelt volt *Horvát rapszódia* című zenekari műve. A jasenovaci usztasa táborban halt meg.]

Íme egy kritika 1934-ből:

NAGY SIKERE VOLT A SCHUBERT-KONCERTNEK

„Ezen a télen ez volt a negyedik nagy hangverseny, és a szuboticei közönség dicséretére válik, hogy a városi színház hangversenyterme most is megtelt... a közönség várakozásaiban nem csalódott. Nívós, értékes műsort állítottak össze, amelyből különösen ki kell emelni Pataki Cora játékát, aki művészetében megnemesedett és elmélyült, és valósággal uralkodott az egész estén... Csodálatosan szép volt a két zongorán előadott *Wanderer fantázia*, amelynek erőteljes előadása Pataki Cora és Krombolz Károly művészi érdeme..." (Napló, 1934. február 22.)

1935-ben a zenekritikusok Pataki Cora fellépéseiről már mint fölülmúlhatatlan művészi értékű hangversenyekről írnak. Íme egy részlet abból a méltatásból, amely az 1935. február 2-án, Szabadkán megtartott önálló koncertjéről szól:

„A szuboticei zenei szezon tulajdonképeni kezdete Pataki Cora hangversenye volt és egészen bizonyos, hogy művészi értékben ezt a hangversenyt nehéz lesz felülmúlni. Pataki Cora, aki tökéletes muzsikussá és kifinomodott ízlésű interpretátorként, rendkívül nehéz programot állított össze. Olyan műveket adott elő, amelyekhez csak tökéletes tudással és a legnagyobb zenei megértéssel lehet hozzányúlni. Nehéz feladatokat állított maga elé és ezeket a feladatokat könnyedén oldotta meg. Játékában annyi melegség, annyi átérzés, annyi finomság és kifejező erő volt, amilyen csak a nagy zongoraművészeknek adatott meg. Különösen határos volt Beethoven interpretálása és óriási sikere volt Chopin *Fantáziájának*. Liszt egyik nagy alkotását tökéletes elmélyedettséggel és finomsággal mutatta be. Schumann *Karneváljának* előadása olyan zenei esemény volt, amilyenben a szuboticei zeneértő publikumnak ritkán van része. A közönség Pataki Corát minden szám után meleg tapsokkal ünnepelte és az előadás befejeztével nem akarta leengedni a pódiumról. Többször is vissza kellett térnie a zongorához, hogy ráadásokkal köszönje meg az elragadtatásban lelkesező közönség tapsait..." (Napló, 1935. február 5.)

Önálló hangversenyei mellett Pataki Cora ezekben az években számtalanszor fellépett kamaragyüttesekben is, és úgy is mint kísérő. Diákjaival is nagyszerű koncerteket rendezett. És arra is talált időt, hogy 1935-ben beiratkozzék a belgrádi Stevan Mokranjac Konzervatóriumba, ahol még ugyanebben az évben kitűnő eredménnyel diplomált. Zongorát a sokoldalú zeneművésznél, Ivan Brezovšek professzornál tanult, s az elméleti tárgyakat is olyan kiváló pedagógusoknál és híres zeneszerzőknél, mint Josip Slavenski, Mihovil Logar, Miloje Milojević.

Diplomavizsgájának anyagát a zongorairodalom legnehezebb és legkomolyabb művei közül választotta. Ez a rendkívül gazdag program a következő kompozíciókból állt: Johann Sebastian Bach: *Kromatikus fan-*

tázia és fúga; Franz Liszt: *Il sospiro*; Ludwig van Beethoven: *Sonata Appassionata*; Franz Liszt: *Esz-dúr zongoraverseny*; Fryderyk Chopin: *Balлада*; Szergej Prokofjev: *Suggestion diabolique*; Miloje Milojević: *Miniatűrök*.

Belgrádi diplomaviszsgálata után Pataki Cora előbb Svetislav Stančić-nál, a kiváló zongorapedagógusnál tökéletesítette tudását, majd a budapesti zeneakadémián, a kamarazene neves mesterénél, Weiner Leó zene-zenésznél. Rendkívüli tehetségének és sokoldalú képzettségének, valamint állandó, rendszeres hangversenyezésének köszönhető, hogy rövid időn belül hírnevet szerzett magának az országban, úgy is mint szólista, úgy is mint kamarazenesz, s úgy is mint kísérő. Csodálatos kísérő művészetének magas fokáról ugyancsak számtalan adatot találunk már az akkori sajtóban is, mint például annak a koncertnek a kritikájában, amelyen Siflis Irma énekművésznőt és Gasperek Tibor hegedűművészt kísérte:

„... Pataki Cora, amint németül mondják, »ült a zongoránál«. Erről a nagyszerű művésznőről külön kellene írni mint kísérőről. Nem elég azt mondani, hogy finom volt, diszkrét. Egészen külön művészet, amit a zongoraművészetben produkálni tud, nagyszerű zenei intelligenciája olyan, amely nagyon ritkán található meg még a leghíresebb zongoraművészeknél is.” (h. K. Napló, 1936. november 17.)

Amilyen elismert művésznő, ugyanolyan neves és kedvelt pedagógus is volt mindig, éspedig nemcsak Szabadkán, hanem más vajdasági városokban is. Pedagógiai munkáját már abban az időben is ismerték és értékelték Belgrádban is. Otthon a lakásán, a Gorička utcában, valóságos magánzeneiskolája volt. S boldog lehetett, akit fölvetett a tanítványai közé, mert ez felvételi vizsga alapján történt és csak a valóban tehetséges diákok iratkozhattak be és tanulhattak nála zongorázni. Erről tanúskodik többek között egy újsághirdetés is 1936-ból:

„Pataki Cora zongoratanárnő szeptember 15-én kezdi a tanítást. Felvételi vizsgák szeptember 1-től. Goricska ul. 6. (a főpostánál).” (Napló, 1936. augusztus 29.)

Erdekes, hogy Szabadkán ezekben az években a kiváló zongoratanárok, mint amilyenek — Pataki Cora mellett — Révai Gabriella és Krombholz Károly is voltak, nem a zeneiskolában tanítottak, hanem otthon tartottak privátórákat. S ahogyan a zeneiskola diákjai a zeneiskolában koncerteztek, úgy ezek a privátanárok is megrendezték növendékeik hangversenyeit a városi színházban. Nem egy méltatás jelent meg akkoriban ezekről az érdekes növendékhangversenyekről:

A SZUBOTICAI ZONGORAMŰVÉSZEK TANÍTVÁNYAINAK VIZSGAHANGVERSENYE

„Az iskolaév befejeztével vizsgahangversenyt tartottak a zenede növendékei mellett a szubotikai zongoraművészek tanítványai is. Pataki Cora, Sch. Révai Gabriella és Krombholz Károly növendékei záróhangversenyükön tanáraik pedagógiai képességeiről tettek tanúságot.

Időrendben Pataki Cora növendékeinek koncertje volt az első. A kis zongoristák nagy felkészültséggel léptek a nyilvánosság elé. Mind tiszta stílusban játszik. Az előadott számok azt mutatják, hogy a művésznő nemcsak arra törekedett, hogy tanítványai szabályosan, zökkenő nélkül eljuttassák vizsgadarabjukat, hanem a fiatal növendékeket igyekezett bevezetni a kompozíciók mélységeibe és úgy, hogy a vizsgázók leg-többje bele is élte magát a zenébe és így érzékeltetni tudta annak belső szépségeit...

Mind a három hangversenyt a szülőkön, az iskolatársakon és a rokonságon kívül jelentékeny számú műértő közönség is meghallgatta, ami szintén azt bizonyítja, hogy a szubotikai zongoraművészek figyelemre és elismerésre méltó pedagógiai munkásságot fejtenek ki.” (Napló, 1936. június 9.)

E szabadkai vizsgahangversenyek mellett Pataki Cora Belgrádba is elvitte tanítványait, ahol azok a Stevan Mokranjac Állami Zeneiskolában hivatalosan is sikerrel letették a vizsgát.

Szólo- és kamarakonzertek, a Belgrádi és a Zágrábi Rádióban való fellépések, irodalmi esteken és más előadásokon való közreműködés, s mindemellett lelkiismeretes és eredményes pedagógiai munka tanúskodnak Pataki Corának, a fiatal művésznőnek rendkívül gazdag és szerteágazó, sokoldalú zenei munkásságáról. Minden föllépése valódi ünnepet jelentett a közönség számára. Idézzünk még egy kritikát művészi pályafutásának ebből az időszakából:

„... a szubotcai filharmonikusok a nagy próbát a műsor második számával, Liszt *Esz-dur zongoraversenyével* tették le. Pataki Cora, ez a messze Szubotica határain túl is elismert nagy zongoraművész nő játsszotta finoman, tökéletes átérzéssel, nagyszerű zenei egyéniségének teljes érzékeltetésével... Pataki Cora kivételes művészete, csodálatos technikája és bámulatosan igazodó zenei intellektusa a zenekarral való együttműködésben igazi művészi élvezetet adott.” (sk. Napló, 1936. december 16.)

1938-ban Pataki Cora férjhez megy dr. Milkó Aurél neves szabadkai orvoshoz, a kiváló szív- és tüdőspecialistához. A következő évben megszületik leányuk, Mária, aki — két évtizeddel később — gordonkaművész nő lesz. Kisebbit leányuk, az 1944-ben született Veronika, nem ment zenei pályára, de olyan tudományág művelését választotta hivatásul, amelynek sok rokonsága van a zenével: a nyelvészetet.

A háború kitörése megszakította Milkó Cora művészi pályafutását és családi boldogságát is. A megszállás ideje alatt teljesen visszavonult a nyilvános szerepléstől. 1944-ben a náci elhurcolták dr. Milkót, Milkó Cora ekkor Győrbe utazik, hogy hamis okmányokkal megmentse férjét. Az úton átéli Budapest és Győr bombázását. Férje életét sikerül megmentenie, de nem sikerül kiszabadítania a deportációból. Győrből Mauthausenbe viszik dr. Milkót, ahonnan nemsokára halálhíre érkezik. De felesége nem veszi el a visszatérésébe vetett hitét. S bár tanítványainak a száma lényegesen megcsappant, továbbra is tanít és eltartja családját a legnehezebb háborús körülmények között. Segítséget nyújt barátnőinek is, akik a háború vége felé súlyos betegen érkeznek haza a deportációból: otthonába fogadja és ápolja őket, s róluk is gondoskodik. Végre, 1945 augusztusában férje is hazatér.

1945-ben, a felszabadult Jugoszláviában Milkó Cora művészi tevékenységének második korszaka kezdődik. S ez a második, boldogabb korszak nemcsak a korábbi évek aktivitásának ágazatait, a koncertozást és a pedagógiai munkát tartalmazza, hanem újfajta eredményekben is bővelkedik. Ezek pedig a zenei szervező sikerei: a zeneiskola és az egész város zenei életének szervezőjéé.

— O —

1945. március 1-én Milkó Cora tanítani kezd a szabadkai zeneiskolában, amelynek első igazgatója a felszabadulás után Zeljko Straka, karmester, aki a filharmoniait is felújítja. De már a következő évben, 1946. november 13-án a zeneiskola igazgatójává és a filharmonia elnökévé Milkó Corát nevezik ki, aki ezután — egy két éves (1954—1955) megszakítással — két évtizedig áll a zeneiskola élén, egészen 1966-ban történő nyugdíjazásáig. A filharmonia elnökének tisztségét 1958-ig viselte. 1946-tól 1954-ig a Szerbiai Zeneművészek Szövetségének igazgatósági tagja is volt.

A legnehezebb körülmények között kezdte meg munkáját mint a szabadkai zeneiskola igazgatója, a háború befejezését követő első, szűkös években. Az iskolának nem volt sem elegendő megfelelő szakkadere, tanterme, hangszere. De hála Milkó Cora rendkívüli szervező képességének, valamint odaadó, áldozatos erőfeszítéseinek a nehézségek leküzdésében, amivel példaképpül szolgált az iskola tanárai és növendékei számára is, a zeneiskola rövid idő alatt megerősödött és idővel pártját ritkító tekintélyt szerzett magának nemcsak Szabadkán, hanem „egész zenei iskolarendszerünkben”, ahogyan azt Branko Dragutinović, neves belgrádi zenekritikus kifejtette a szabadkai zeneiskolának egy növendékhangversenye kapcsán. (Politika, 1965. december 12.)

1948-ban az új tanterv alapján a zeneiskola szakiskola lett. Bevezették az általános műveltségi tantárgyak oktatását, azonkívül a már korábban fennálló ének- és hangszertanszakok mellé megalakították az elméleti tagozatot is, az elemi iskolai zenei nevelést előadó tanerők képzésére, ami nemcsak az egész szabadkai járás káderezükségletének biztosítására, hanem azon túl is nagy jelentőségűvé vált.

Milkó Corának sokrétű igazgatói tevékenysége mellett mindig teljes osztálya volt zongoranövendékekből, akik közül később sokan kiváló művészek, illetve zenepedagógusok lettek. Ezenkívül tanügyi felügyelő volt más iskolák számára, a zongorórakon kívül pedig a zongoratanítás módszertanából is tartott előadásokat tanítványai, kollégái és más városok zongoratanárai számára is. A tankönyv, amely előadásaiából állt össze, ma is használatban van a szabadkai zeneiskolában és más szerbiai zeneiskolákban is. A zeneiskola múltjáról, valamint a város zenei életéről írt cikkei többek között a szabadkai Rukovet folyóiratban jelentek meg. (Kora Pataki-Milkó: Devetdesetogodišnjica Muzičke škole, Rukovet, 1958. 11—12.)

Igen komoly és eredményes szervezői és pedagógiai munkája mellett a koncertozásra is talált időt, ugyanúgy, mint azelőtt: úgy is mint szólista, úgy is mint kamarazenesész, úgy is mint kíséző. Szabadkán kívül Belgrádban, Zágrábban, Ljubljánában, Szarajevóban, Újvidéken, Eszéken és más hazai városokban is fellépett, majd koncertezett külföldön is: Magyarországon, Csehszlovákiában és Romániában. Mint zenekari szólóművész olyan kiváló karmesterek közreműködésével lépett fel, mint Lazar Buta, Marijan Fajdiga, Dušan Skovran, Djura Jakšić, Lav Mirski, Boris Papandopulo, Eleazar de Karvaljo (Brazília). Számítalan fellépése volt a Belgrádi, Zágrabi, Újvidéki, Eszéki és Pozsonyi Rádióban. Mint kamaraművész olyan neves partnerekkel játszott, mint Ivan Kinkava, Mirko Dornier, Petar Toškov, Pap Lajos, Szegedi Sándor, Neufeld Andor (Svédország), mint kíséző pedig többek között a következő híres énekesek hangversenyein működött közre: Vilma Nožinić, Tomislav Neralić, Valerija Hejbalova, Anita Mezetova, Miroslav Čangalović, Lackó Mária (Magyarország). 1960-ban Bordás Lajossal, a szabadkai zeneiskola művész-tanárával Milkó Cora zongorakettőt alapított, amelynek az ezt követő években számos nagy sikerű fellépése volt több hazai és külföldi városban.

A koncertezést Milkó Cora a felszabadulás után azonnal újra megkezdte. Az első időben a sebesült katonák számára rendezett hangversenyeken lépett fel, majd különféle alkalmi előadások és ünnepi akadémiai keretében. Azután csakhamar elindította kollégáinak közreműködésével a kamarakoncertek sorozatát, majd a filharmónia hangversenyeit is, amelyeken gyakran lépett fel mint szólista. Ezeket a koncerteket a szabadkai bemutató után sokszor megismételték hazánk más városainak közönsége előtt is, Újvidéken, Belgrádban, Zágrábban stb. Később többször fellépett a Belgrádi Filharmónia hangversenyein is, mint kamarajátékos és kíséző pedig az ország legkiválóbb művészeivel.

Koncertszámainak összeállításánál Milkó Cora mindig a magas színvonalú zenekultúra terjedését tartotta szem előtt, valamint a nálunk még be nem mutatott értékes zeneművek megismertetését a közönséggel. Így például az ő révén ismerkedett meg Jugoszlávia kultúrközpontjainak községe a modern zene olyan renkívüli jelentőségű műveivel, mint amilyen Bartók *II. hegedű- és zongoraszonáta* és *Szonáta két zongorára és ütőhangszerekre* c. kompozíciója. És mind itthon, mind külföldön, gyakran mutatta be elsőként modern jugoszláv zeneszerzők alkotásait, akik gyakran kérték fel műveik ősbemutására, mint például többek között Péter Stojanović, Petar Konjović, Stanojlo Rajičić, Bruno Bjelinski és mások is.

Nem könnyű kiválasztani néhány jellemző méltatást Milkó Cora háború utáni koncertszerepléseinek illusztrálására. Számítalan emlékezetes, jelentős hangversenyt tartott, és ahány fellépése volt, ugyanannyi dicsérő és lelkesült írás jelent meg róla. Mégis, lássunk néhány példát, először is arról, milyen volt hangversenyeinek a visszhangja az ország

fő zenei centrumaiban. Ime egy idézet abból a kritikából, amely a Szabadkai Filharmonia 1950. február 8-i és 9-i belgrádi vendégszerepléséről szól, Milan Asić, vezényletével és Milko Cora szólójátékával:

„... Milkó Cora Liszt koncertjét technikailag biztosan és precízen játszotta, dinamikailag árnyaltan, érzéssel a zenei forma felépítése iránt és az újromantikus zenei tartalom átélésével.” (B. Dragutinović, Politika, 1950. február 27.)

Önálló hangversenye, amelyet 1953. március 5-én tartott Belgrádban, a következő benyomásokat keltette:

„Milkó Cora szabadkai zongoraművész önmű hangversenyének műsorán Bach, Beethoven és Chopin gondosan összeválogatott művei szerepeltek, tanuskodva a művész szép izléséről és a zene iránti komoly viszonyáról. A műsort tolmácsolva Milkó Cora reproductív művészetének egész sor jellegzetességét mutatta be. Legelőször is a szolidáság kell hangsúlyoznunk, amellyel a kottaszöveg interpretálását közelíti meg, biztos technikájú ujjainak segítségével, amelyek a billentyűk fölött könnyedén siklanak és üde színezésű hangokat, plasztikus figurációkat formálnak, melegséggel és érzelmességgel keltve hatásos benyomásokat a hallgatósnál...” (Milex, Republika, 1953. március 10.)

Milkó Cora legszebb művészi produkciói közé tartozik Mozart *D-moll zongoraversenye*, amelyet Belgrádban is előadott, a Djura Jakšić által vezényelt Belgrádi Filharmonikus Zenekar kíséretével. Erről a fellépésről, többek között, a következő sorok is tanuskodnak:

„A Mozart-zongoraverseny szólistája, Milkó Cora zongoraművész Szabadkáról, Mozart zenéjének akadémikus megértését mutatta, ezenkívül szép billentést és szolid technikát a futamokban...” (D. Plavša, Borba, 1954. november 21.)

Liszt *Esz-dúr* és Mozart *D-moll zongoraversenye* mellett a közönség élénk emlékezetében él Csajkovszki *B-moll*, valamint Rajčić *III. A-moll zongoraversenyének* fényes előadása is. Milkó Cora ezekkel a versenyművekkel is vendégszerepelt az ország több városában. Nézzük, hogyan írtak a lapok a szabadkai bemutatókról:

„Rajčić háromtételes *III. A-moll koncertje zongorára és zenekarra* kitűnő alkalmat nyújtott Milkó Cora számára, hogy csillogó zongorajátékával újra bámulatba ejtse tisztelőinek nagyszámú taborát... Ennek a műnek az interpretálásában plasztikusan szuverénen uralkodó művész széles kifejezőskálája, valamint hangszerének szuverén uralása mind a dinamika, mind pedig a ritmus tekintetében... A zenekart Borislav Pašćan fiatal karmester vezényelte, akinek vezénylő pálcája mind szuggesztívebbé válik...” (Dr. H. R. Hrvatska riječ, 1952. január 16.)

1955 őszén Szabadkán (később más városokban is) hatalmas sikere volt Milkó Corának Csajkovszkij *B-moll zongoraversenyével*:

„Szubotica zenekedvelői jól ismerik Milkó Cora pompás, kiegyensúlyozott, amellet poétikus, elmélyedő zongorajátékát. A Csajkovszki-koncert bemutatója mégis szenzációt jelentett. Meglepő, mennyire könnyedén, természetesen játszotta a férfierőt is próbára tevő nagy igényű zongoraszólamot. Ebben a versenyműben örökbecsű zenei tartalma mellett felsorakoztatja Csajkovszki a zongora-technika összes rafinériáit. De a „nyaktörő” oktávmenetek, passzázsok Milkó Coránál szívekig ható muzsikálással olvadnak össze... Milkó Cora, Kobler karnagy és a zenekar a zongoraverseny *III. tételének* megismétlésével viszonzták a közönség tapsait.” (R. 7 Nap, 1955. szeptember 23.)

A kamarazene területén ugyancsak felejthetetlen hangversenyek fűződnek Milkó Cora nevéhez. A Marko Stokanović gondonkaművésszel 1957 decemberében Újvidéken megtartott kamaraestről Hranislav Djurić többek között a következőket írta:

„Mint szólista Milkó Cora kifejezett zenekultúrával, csiszolt, briliáns technikával, dramatikai érzéssel és logikus dinamikával rendelkezik, amivel fegyelemre méltó drámai hatást keltett (Chopin: *Polonéz*). Milkó Cora kísérete pedig irigylésre méltó művészi magasságot ért el, amely a szólistával egyenrangú játékot eredményez.” (Dnevnik, 1957. december 26.)

Egy Zágrábban megtartott szólókoncertjéről 1958-ban a következő sorok jelentek meg:

„Sajnálunk kell, hogy nem jöttek el még többen a zongoramuzsika kedvelői közül, hogy Milkó Corát hallják, akinek tehetsége semmivel sem marad el legkiválóbb zongoraművészeink szintje mögött. Zenei frazirozása, precíz és differenciált billentése, valamint hangformálási érzéke, ezek azok az elemek, amelyeket tudatosan állít az architektonikus felépítés szolgálatába. A gradációk logikus előkészítése váratlan fordulatok és véletlen improvizációk nélkül bizonyos tárgyilagosságot kölcsönöz játéknak. Ezért is hatott a Bach—Tausig *D-moll toccata és fuga* olyan erőteljesen. (Zvuk, 1958. 19—20.)

Az 1960. évtől kezdve egymást követik a lelkes méltatások a Milkó—Bordás duó fellépéseiről, mind hazánkban, mind külföldön (Magyarország, Csehszlovákia, Románia):

„A Milkó Cora—Bordás Lajos zongorakettős hangversenye nagyon kellemes estét jelentett a számunkra. Mert az, amit ezen a esten nyújtottak a szabadkai művészek a muzsikálás magas színvonalával, túlszárnyalta várakozásainkat. Saját szolid technikai tudásának és kifejezett muzikalitásának a maga részével hozzájárulva ez a két művész egy rendkívüli összjátékú, izléssel adagolt, nemes hangú és dinamikailag igen rugalmas, egységes előadó szervezetté forrt össze... Élvezet volt hallani, hogyan szólaltatták meg a szabadkai művészek a rendkívüli Bartók-sonátát, amely művészi értékeivel uralta a hangverseny műsorát. Technikailag nagyon kidolgozottan, erőteljes ritmikai érveréssel és temperamentumos lendülettel alakították a Bartók-sonátát acélosan szilárd formáját és felidéztek érzelmi és gondolati tartalmát, amely a gyors tételekben ősi, ellenállhatatlan erőt sugároz, a lassúakban pedig csodálatos, mélabús elmélyültségű...” (M. R. Borba, 9. márt 1960.)

Az 1966—67-es koncertszezonzban Milkó Cora egy sorozat szonátáestét adott leányával, Milkó Mária gordonkaművésznővel Jugoszlávia több városában. Mária a zágrábi zeneakadémián tett sikeres diplomavizsgálója után Kölnbe ment tudását tökéletesíteni, ahol a kiváló gordonkaművész és pedagógus, Gaspar Cassado tanítványa volt, azután pedig egy ideig a Siegerland zenekarral játszott mint szólista. Milkó Cora 1966-ban látogatta meg először leányát Németországban, ekkor készítették elő a közös hangversenyeket a jugoszláviai turné számára, amiről a németországi Westfalenpost cikkírója is megemlékezett 1966. február 26-án megjelent írásában a következő cím alatt: „Jugoszláv impressziók Hilchenbachban gyűjtve — Milkó Cora és Mária koncertturnéra készülnek.”

Ezen az igen sikeres hangversenykörúton Eszéken is tartottak egy szonátaestét, amiről a következő dicséző kritika is tanúskodik:

„... a leghatásosabb élményt a fiatal művésznő Dimitrije Sosztakovics szovjet zeneszerző *Op. 40-es gordonka- és zongoraszonátájával* nyújtotta. Ebben a műben, mely tele van a legkülönfélébb zenei kontrasztokkal, a líraiságtól a dramatikáig, és a komoly mértéktartástól a féktelen komikáig és groteszkségig, Milkó Mária megtalálta azt a stílust, amely megtevel fejlődése jelenlegi pontjának... Külön ki kell emelni Mária édesanyjának, Milkó Cora ismert szabadkai zongoraművésznőnek biztos, autoritativ és elasztikus közreműködését, akinek zongorakisérete ezen a koncerten egy magasabb szintre emelkedett.” (Mužička omladina, 1967. január.)

S végül idézzünk még egy méltatást a Milkó Cora—Bordás Lajos zongorakettős mind kedveltebbé váló fellépéseinek egyikéről a hetvenes évekből:

ÜNNEPI TALÁLKOZÁS

A szabadkai művészek Újvidéken megtartott koncertje kapcsán

„Egészen értékelve a műsor előadását, első helyen említjük a Milkó—Bordás zongorakettős interpretációit, azét a kamaraegyüttesét, amely éveken át tartó munkával sikeresen kialakította saját előadó stílusát és affirmálódott a közéletben. Van igazság Djordje Saule kritikájának meg-

állapításában, amikor Milkó Cora és Bordás Lajos vendégszereplésével kapcsolatban a valamikori zeneszalónok atmoszféráját idézi, a kifinomult, diszkrét eleganciát, az arányérzékeny és a kultivált ízlést értve ezalatt. A Milkó—Bordás duó játéka valóban rendelkezik mindezeknek a komponenseknek az összességével, s mindezek felett technikailag korrekten kidolgozott, találó stílusú interpretációik kivételes élményt jelentenek mint sajátos ritkaság a koncertpódiumon, amelyen manapság csak elvétve szólalhatnak meg kétfonórás műveket..." (Oskar Pandi, Dnevnik, 1973. december 5.)

Milkó Cora művészi tevékenysége, odaadó, áldozatos munkája városa zenei életének a fejlesztésén, valamint állandó, jelentős hozzájárulása hazánk általános zenekultúrájához, nem maradhatott sem észrevétlen, sem elismerés nélkül. 1950-ben koncerttevékenységéért megkapja a GIONSAPV díját. 1953-ban mint Vajdaság zeneművészeinek képviselője a Jugoszláviai Zeneművészek Szövetsége II. kongresszusának delegációjában fogadta Tito elnök a Beli dvorban. 1959-ben megkapta a Szerbiai Zeneművészek Szövetségének Július 7. díját állandó és sikeres tevékenységéért és sokoldalú erőfeszítéseit a zenekultúra szervezése terén. Szabadka város Októberi díját 1962-ben kapta meg, ugyanebben az évben pedagógiai tanácsos-sá is kinevezték. 1966-ban megválasztották a Szerbiai Zeneművészek Szövetségének tiszteletbeli tagjává. 1967-ben Aranykoszorús Munkaéremrenddel tüntették ki. 1971-ben megválasztották a Jugoszláviai Zeneművészek Szövetségének tiszteletbeli tagjává. S mindemellett a díjak és kitüntetések mellett művészi, pedagógiai és szervezői tevékenységének értékéről és jelentőségéről tanúskodik a tény, hogy neve beivódott a zenét szeretők tudatába hazánkban mindenütt, és sok helyen a határon túl is. Bárhol, ahol zenéről és Szabadkáról van szó, az első név, amelyet említenek, Milkó Cora neve.

Milkó Cora fogalomná tette a nevét, fogalomná, amely örökre összekapcsolódott városának, Szabadkának zenetörténetével.

MILKÓ PATAKI CORA ELETTRAJZI ADATAI

1908. dec. 9. Születik Zágrábban mint Pataki Károly vasúti főmérnök gyermeke.
 1912 Édesapját Szabadkára helyezik. Szabadkára költözik a család.
 1914 Zongorát kezd tanulni a szabadkai zárdában.
 1917 Beiratják a városi zeneiskolába, ahol Lányi Ernő igazgatónak, a kiváló zeneszerzőnek és pedagógusnak a tanítványa lesz.
 1922 Megkezd tanulmányait a budapesti Zeneakadémián Szendy Árpád hírneves zongoraművésznél, a művészeti tanszék vezetőjénél. Szendy halála után a budapesti Fodor zeneiskolában folytatja tanulmányait Hanák Árpádnál.
 1927 Felveszik a zeneakadémiára Senn Irénnek, a pedagógiai tanszék vezetőjének az osztályába.
 1929 Anyagi okok miatt abbahagyja zeneakadémiai tanulmányait; hazatér Szabadkára és megkezd művészi és pedagógiai pályafutását.
 1935 Kitűnő eredménnyel diplomál zongorából a belgrádi Mokranjac konzervatóriumában Ivan Brezovšek professzor osztályában.
 1936 Tudását tökéletesíti Zágrábban Svetislav Stančić híres zongorapedagógusnál, majd a budapesti zeneakadémián Weiner Leó neves zeneszerzőnél, a kamarazene tanáránál.
 1939 Mária leánya születik (ma: gordonkaművésznő).
 1941 A megszállás idejére visszavonul a nyilvános szerepléstől.
 1944 Veronika leánya születik (ma: dipl. filológus).
 1945. márc. 1. A szabadkai zeneiskola tanára lesz.
 1946. nov. 13. A szabadkai zeneiskola igazgatójává és a filharmónia elnökévé nevezik ki.
 1946—1966 A szabadkai zeneiskola igazgatója (kétéves megszakítással: 1954—1955).

- 1946—1958 A Szabadkai Filharmónia elnöke.
- 1946—1954 A Jugoszláviai Zeneművészek Szövetségének igazgatósági tagja.
- 1950 Koncerttevékenységéért megkapja a GIONSAPV díját.
- 1953 Mint a vajdasági zeneművészek képviselője a Jugoszláviai Zeneművészek Szövetsége II. kongresszusának küldöttségében fogadja Tito elnök a Beli dvorban.
- 1959 Megkapja a Szerbiai Zeneművészek Szövetségének Július 7. díját sikeres tevékenységéért és sokoldalú erőfeszítéseit a zenekultúra szervezése terén.
- 1962 Megkapja Szabadka város Októberi díját. Kinevezik pedagógiai tanácsossá.
- 1966 A Szerbiai Zeneművészek Szövetségének tiszteletbeli tagjává választják.
- 1967 Aranykoszorús munkaéremrenddel tüntetik ki.
- 1971 Megválasztják a Jugoszláviai Zeneművészek Szövetségének tiszteletbeli tagjává.

IRODALOM

Milko Kora: *Autobiográfia*. 1971, Kézirat.

Branko Džodan: *Pijanistkinja Kora Milko*. Előadás az Újvidéki Rádióban, 1954.

Jámbor László: *Egy élet a zeneművészet szolgálatában*. Magyar Képes Újság, 1970. április 15.

Molcer Máttyás: *Hétköznapi koncert*. Milkó Pataki Cora munkásságáról. 7 Nap, Szabadka, 1973. április 13, 20, 27, május 4.

Zenekritikák Milkó Pataki Cora hangversenyeiről a következő újságokban és folyóiratokban: Jugoslovenski dnevnik; Bácsmegeyi Napló, Szabadka; Hrvatski list, Eszék; Jugoslovenska zastava, Eszék; Svijet, Zágráb; Politika, Belgrád; Republika, Belgrád; Borba, Belgrád; Dnevnik, Újvidék; Hrvatska riječ, Szabaka; Zvuk, Belgrád; Westfalenpost, NSZK; Muzička omladina, Eszék; Magyar Szó, Újvidék; Subotičke novine, Szabadka; 7 Nap, Szabadka.